

Stöd- och utvecklingsförvaltningen
Nämnd- och utredningsavdelningen

**Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet**

Yttrande Ökad tydlighet SOU 2025:85 (SVESAM)

Gällivare kommun har mottagit betänkandet *Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik* (SOU 2025:85) för yttrande.

Gällivare kommun har följande synpunkter.

Sammanfattning

- Gällivare kommun anser att en översyn av politikområdena bör utgå från att samhället idag står inför helt nya utmaningar. Hanteringen av de komplexa utmaningar som till exempel klimatkrisen och naturkrisen utgör kräver helt nya arbetssätt. Vi kan inte lösa dagens problem med gårdagens lösningar. Dagens komplexa utmaningar förutsätter bred involvering av medborgare för att hantera polarisering och göra omställningen socialt hållbar och rättvis. Detta är särskilt viktigt utifrån att de offentliga institutionerna många gånger saknar legitimitet och resurser att driva förändringen och ifrågasätta invanda mönster och arbetssätt på egen hand. Kommuner och regioner står därför inför en dubbel utmaning. Dels behövs krafttag i omställningen av ohållbara system, dels behöver medborgare involveras i omställningen.
- Sveriges landsbygder spelar en stor och viktig roll både för livsmedelsproduktion och naturresursutvinning som är nödvändig för klimatomställningen och är därmed en motor för Sveriges tillväxt. Dock behöver landsbygdspolitiken och dess styrning också ta hänsyn till de övriga värden och ekosystemtjänster som landsbygden bidrar till, liksom funktionen som livsmiljö för många människor.
- Gällivare kommun välkomnar utredningens ambition att skapa en mer sammanhållen och tydlig territoriell politik. En gemensam territoriell politik behöver säkerställa att landsbygdens frågor, utmaningar, behov och förutsättningar inte hamnar i skymundan utan snarare ges större utrymme. Till exempel behöver landsbygdens villkor som gleshet och avstånd beaktas.
- Viktigt att man har en bred ansats gällande vilka statliga myndigheter och bolag som behöver ta ansvar för att säkerställa landsbygders utvecklingskraft, likvärdiga

förutsättningar och tillit mellan medborgare och myndigheter. Till exempel SJ, Trafikverket, Skolverket, Vattenfall.

- Gällande tydligare regler för samråd (sid 20): I avsnittet om att en hänvisning till lagen om nationella minoriteter ska föras in i aktuell bestämmelse bör även konsultationslagen läggas till.
- Bra att man trycker på behovet av samverkan. Dock behöver man ta höjd för att samverkan kostar, både för kommuner och civilsamhället.
- Ökat ansvar och fler uppgifter för kommunerna behöver medföljas av ökad finansiering.
- Konsekvenser av att eventuellt separera finansiering och tillsyn i landsbygdspolitikens genomförande behöver utredas noggrant.
- Ett uppdrag till statliga myndigheter om regional utveckling behöver följas upp systematiskt och bör omfatta samtliga statliga myndigheter.
- Gällivare kommun välkomnar en tydlig roll för länsstyrelserna som samordnare av myndigheter på regional nivå.
- En förstärkt roll för länsstyrelserna får inte inskränka kommunernas handlingsutrymme.
- Det ställs höga förväntningar på kommunerna inom regional utveckling trots att det formella ansvaret i regleringar är begränsat.
- Gällivare kommun efterlyser tydlig ansvarsfördelning mellan länsstyrelser och regionalt utvecklingsansvariga.
- Kommunerna kan inte åläggas ytterligare ansvar utan att motsvarande resurser tillskjuts.
- Gällivare kommun ser positivt på en analys av platsanpassade regelverk som kan variera utifrån lokala förutsättningar.
- Förslaget kring förtydligande i lagen om regionalt utvecklingsansvar behöver även säkerställa samråd med kommunerna i lagtext.
- Gällivare kommun efterfrågar en analys av de konsekvenser en ökad statlig styrning för administrativ effektivitet kan få för flernivåstyret och dess demokratiska värden.

Allmänna synpunkter

Gällivare kommun välkomnar utredningens ambition att skapa en mer sammanhållen och tydlig territoriell politik. För kommunerna i Norrbotten är en välfungerande samverkan mellan stat, region och kommuner avgörande för att säkerställa utvecklingskraft, likvärdiga

förutsättningar samt tillit mellan medborgare och myndigheter. Vi instämmer i utredningens slutsats att dagens system präglas av otydlig ansvarsfördelning, bristande styrning och avsaknad av en sammanhållen helhetsbild. Samordning bör dessutom ske med andra politikområden som infrastruktur, bostäder och utbildning vilka har stor relevans för en ny territoriell politik.

Vi vill särskilt understryka att en fungerande territoriell politik måste ta hänsyn till landsbygdens specifika förutsättningar. Till exempel långa avstånd, gles befolkning och företagandets villkor samt bygga på en stark lokal förankring. Landsbygdspolitikens genomförande är komplext, därför behöver eventuella förslag som innebär en uppdelning av finansiering och tillsyn utredas noggrant.

En sammanhållen territoriell politik kräver tydligare ansvarsfördelning och styrning (kap. 5)

Utredningen pekar på behovet av tydligare mål, roller och ansvar inom den territoriella politiken. Gällivare kommun delar denna bedömning. En sammanhållen territoriell politik behöver ta hänsyn till olika platser unika förutsättningar, säkerställa att landsbygdens frågor, utmaningar, behov och förutsättningar inte hamnar i skymundan utan snarare ges större utrymme samt att flexibilitet tillåts i genomförandet. Till exempel behöver landsbygdens villkor som gleshet och avstånd beaktas. Kunskapen hos kommunerna och andra lokala aktörer är central för att skapa ägarskap och anpassa insatser efter behov.

Samverkan mellan myndigheter och över nivåer

Utredningen lyfter behovet av en tydligare roll för länsstyrelserna som samordnare av statliga myndigheter på regional nivå. En ytterligare utmaning är att flera statliga myndigheter och bolag har egna regionala indelningar, såväl större som mindre än de befintliga länen, inom sina organisationer som skiljer sig både mellan myndigheter, bolag och länsgränser. Denna bristande samordning försvårar samverkan mellan statliga myndigheter, bolag och andra parter eftersom fler aktörer behöver involveras från vardera sida för att nå gemensamma lösningar. Det är därför viktigt att man har en bred ansats gällande vilka statliga myndigheter och bolag som behöver ta ansvar för att säkerställa landsbygders utvecklingskraft, likvärdiga förutsättningar och tillit mellan medborgare och myndigheter, till exempel SJ, Trafikverket, Skolverket, Vattenfall.

Gällivare kommun betonar att en förstärkt roll för länsstyrelserna inte får inskränka kommunernas handlingsutrymme. I den fortsatta analysen bör därför kommunernas behov av självständighet i lokala och regionala frågor särskilt beaktas. Gällivare kommun delar utredningens bedömning att detaljstyrning inte är lämplig när

anpassning till lokala förhållanden eftersträvas. Den territoriella politiken som föreslås i delbetänkandet är ett tvärsektoriellt område som kräver en flexibilitet långt utöver traditionell mål- och resultatstyrning.

En gemensam territoriell politik behöver säkerställa att landsbygdens frågor, utmaningar, behov och förutsättningar inte hamnar i skymundan utan snarare ges större utrymme. Till exempel behöver landsbygdens villkor som gleshet och avstånd beaktas.

Höga förväntningar ställs på kommunerna trots att det formella ansvaret är begränsat

Trots kommunernas begränsade formella roll i regleringar ställs stora förväntningar på deras insatser i arbetet med regional utveckling.¹ Även om regionerna har det formella ansvaret är kommunerna både viktiga som samverkansparter och en aktör som i praktiken genomför utvecklingsarbete. Samtidigt är det inte alltid möjligt för kommuner med begränsad kapacitet att ta detta ansvar eftersom det primärkommunala uppdraget behöver prioriteras först och enligt lag. Gällivare kommun vill se en bred definition av territoriell sammanhållning, där kompensatoriska inslag är nödvändiga för att skapa likvärdig utvecklingskapacitet i hela landet, samtidigt som lokala och regionala förutsättningar tas tillvara. För glesa regioner som Norrbotten uppstår höga kostnader per capita eftersom strukturella faktorer som långa avstånd mellan människor och service kräver mer resurser, bland annat för infrastruktur och samhällsplanering. Detta minskar i sin tur de resurser som kan avsättas för att planera för förändring.

Utöver rollerna som service- och välfärdsaktörer är kommunerna samhällsutvecklare och demokratiska aktörer. Därigenom har de en nyckelroll i genomförandet av målen för hållbar utveckling.²³ I Norrbotten har kommunerna till följd av satsningar kopplade till den gröna omställningen ytterligare behövt stärka sin roll som samhällsutvecklare för att möta ekonomiska, sociala och miljömässiga behov. Gällivare kommun understryker därför att det kommunala perspektivet tydligt behöver framgå i slutbetänkandet som kommer att påverka kommunerna i hög grad.

En ny territoriell politik kräver samverkan (kap. 6)

Tvärsektoriella frågor som berör många politikområden och aktörer kräver en välorganiserad samverkan. Utredningen framhåller med

¹ [Brita Hermelin, 2022. Decentraliserad regional utvecklingspolitik med mål om hållbar regional utveckling: Hur kommer kommunerna in i bilden?](#)

² [Nordregio, 2024. The Nordic view on sustainability learnings from the local level.](#)

³ [Gustafsson, 2022. Omställning till ett hållbart samhälle: Vikten av samarbete, samverkan och samordning.](#)

rätta att detta förutsätter tydliga roller och ansvar. I detta ingår att statens systemansvar måste klargöras genom att säkerställa att rollfördelningen mellan aktörer är tydlig och att samverkan sker strukturerat.

Länsstyrelsens samordnande funktion

Utredningen anser att länsstyrelsens funktion som sektorsövergripande samordnare bör förstärkas för att underlätta kommunernas kontakter med statliga myndigheter. Gällivare kommun delar utredningens beskrivning av de hinder som uppstår när kommunerna behöver hantera ett stort antal statliga myndigheter som inte alltid är samordnade med varandra. Gällivare kommun välkomnar utredningens ambition att lämna förslag kring att utveckla länsstyrelsernas särskilda roll enligt sin instruktion att arbeta sektorsövergripande och utifrån ett helhetsperspektiv, samt att inom sitt ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.^{4 5}

Relationen mellan länsstyrelser och regionalt utvecklingsansvariga

Gällivare kommun konstaterar att länsstyrelsens roll inom regional utveckling i förhållande till de regionalt utvecklingsansvariga har berörts i tidigare utredning.⁶ För att samverkan och dialog inom regional utveckling ska fungera effektivt krävs goda relationer mellan inblandade parter och en anpassning till lokala förhållanden. Detta förutsätter att statliga aktörer och regionalt utvecklingsansvariga har en djup förståelse för kommunernas verksamheter och beslutsprocesser.

Gällivare kommun anser att otydligheter kring relationen mellan de regionalt utvecklingsansvariga och länsstyrelserna inte har hanterats tillräckligt i tidigare utredningar. När flera aktörer verkar inom samma område uppstår överlappande processer och aktiviteter utan tydlig prioritetsordning. Ett exempel är länsstyrelsernas arbete med energi- och klimatstrategin som tillgodoser flera samhällsintressen, och på så sätt överlappar med den regionala utvecklingsstrategin som styr hur medel fördelas för regional utveckling. Denna otydlighet skapar svårigheter för kommunerna att prioritera mellan initiativ och begränsar deras möjligheter till engagemang. Mot denna bakgrund ser Gällivare kommun fram emot välgrundade förslag i slutbetänkandet kring roller, kapacitet och mandat i relationen mellan länsstyrelserna och regionalt utvecklingsansvariga.

⁴ § 2 Förordning (2018:868) med länsstyrelseinstruktion

⁵ [Statskontoret \(2025\)](#) för i sin rapport liknande resonemang kring behovet av tydligare rollfördelning för länsstyrelserna

⁶ Se [Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning \(SOU 2024:43\)](#).

Kommunernas verksamheter en viktig grund för en ny territoriell politik

Utgångspunkten i en ny territoriell politik bör vara att kommunernas arbete inom välfärd, infrastruktur, utbildning, planering, näringslivsfrämjande och kompetensförsörjning är avgörande för regional och lokal utveckling. En gemensam territoriell politik behöver säkerställa att landsbygdens frågor, utmaningar, behov och förutsättningar inte hamnar i skymundan utan snarare ges större utrymme. Till exempel behöver landsbygdens villkor som gleshet och avstånd beaktas.

Gällivare kommun understryker att nya uppgifter inte kan åläggas kommunerna utan att motsvarande finansiering och förutsättningar säkerställs. Samverkan måste utformas så att den stärker kommunal och regional självstyrelse, samtidigt som statliga aktörer förväntas bidra mer konsekvent till politikens genomförande. Det kommunala självstyret gör det möjligt för beslut att fattas nära invånarna av demokratiskt valda församlingar. I sin tur stärker det ansvarsutkrävandet, ökar legitimiteten och bygger på lokal kunskap som bättre möter behoven i samhället.

Mot denna bakgrund framhåller Gällivare kommun att samverkan mellan staten, de regionalt utvecklingsansvariga och den lokala nivån behöver tydliggöras. I dag är det i praktiken närmast valfritt för regeringen att samråda med regional och lokal nivå inför programskrivningar och i förhandlingar med EU-kommissionen. Denna ordning riskerar att försvaga både förutsättningar för genomförande och legitimitet i den territoriella politiken. Gällivare kommun efterfrågar därför ett tydligare ramverk för samverkan mellan nivåerna som säkerställer ett fungerande flernivåstyre.

Tydligare regler om samråd i lagen om regionalt utvecklingsansvar (kap. 6.4)

Utredningen föreslår ett förtydligande i 9 § lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar, som innebär ett krav för de regionalt utvecklingsansvariga att samråda med civilsamhället. Gällivare kommun ser det som nödvändigt att lagtexten uttryckligen säkerställer ett krav på samråd med kommunerna, i linje med den tidigare skrivningen som hänvisade till "berörda organisationer".

En sammanslagen regional utvecklingspolitik och landsbygdspolitik (kap. 7)

Utredningen tar upp frågan om en sammanslagning av den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken. Gällivare kommun delar uppfattningen att en mer djupgående analys krävs för att säkerställa att landsbygdens behov inte hamnar i skymundan. Oavsett form behöver den territoriella politiken utgå från både

långsiktighet och förutsägbarhet i såväl mål som finansiering. En avgörande aspekt som behöver behandlas i det kommande slutbetänkandet är hur ansvarsutkrävandet ska säkerställas och av vem, inom ramen för en territoriell politik.

Det är nödvändigt att upprätthålla balansen mellan stad och land, samtidigt som strukturella utmaningar som gleshet, avstånd och företagandets villkor ges särskild tyngd. Norrbotten har på grund av dessa faktorer tilldelats kompensatorisk finansiering inom ramen för EU:s sammanhållningspolitik. Den så kallade gleshetsallokeringen har fastställts genom artikel 175 i Lissabonfördraget samt protokoll 6 i Sveriges anslutningsfördrag. Det finns vidare behov att kombinera kompensation och utveckling då politiken både ska jämna ut skillnader och främja olika platsers potential. Detta kräver i sin tur att de inomkommunala skillnaderna även beaktas, eftersom kontraster mellan tätorter och landsbygder inom en och samma kommun är en verklighet som måste hanteras. Gällivare kommun vill vara tydlig med att en eventuell sammanslagning av områdena inte får ske på bekostnad av den andra.

Gällivare kommun ser fram emot kommande förslag om att i en bred politik etablera geografin som utgångspunkt för insatser, beslut och myndighetsstyrning. Ett möjligt sätt att balansera detta kan finnas i utredningens resonemang om att anpassa regelverk efter platsers förutsättningar och möjligheter till varierande tillämpning, exempelvis för landsbygder.

Avslutande synpunkter om styrning

Gällivare kommun ser med oro på de pågående centraliserings-trenderna inom regional utveckling och närliggande områden som går emot utredningens ambitioner. En platsbaserad politik förutsätter samsyn om att beslut ska fattas på rätt nivå. Med upphävandet av strukturfondspartnerskapen behöver det lokala och regionala inflytandet säkerställas för att bevara både den lokala förankringen och möjligheten till platsbaserad prioritering.

Utredningen bör därför tydligt belysa riskerna med en ökad statlig styrning som prioriterar administrativ effektivitet framför ett ömsesidigt flernivåstyre och dess demokratiska värden.

För Gällivare kommun

Birgitta Larsson
Kommunstyrelsens ordförande